

Pedagogik för illitterata (analfabeter)

Att undervisa analfabeter

Från det konkreta till det abstrakta

Margareta Mörling

Att undervisa analfabeter
av Margareta Mörling
(Natur & Kultur)

Vårdpedagogik

Vårdens kärnkompetenser från ett pedagogiskt perspektiv

MARGARET LEFF & JANETTE LERINELL (red.)

Libér

PERSONCENTRERAD VÅRD
SAMVERKAN I TEAM
EVIDENSBASERAD VÅRD
FÖRBÄTTRINGSKUNSKAP
SÄKER VÅRD
INFORMATIK
FRAMTIDEN

Margareta Mörling

www.alfabetisering.se

margareta@alfabetisering.se

Vårdpedagogik

Vårdens kärnkompetenser från ett pedagogiskt perspektiv

MARGREY LEPP & JANETH LEKSELL (red.)

PERSONCENTRERAD VÅRD

SAMVERKAN I TEAM

EVIDENSBASERAD VÅRD

FÖRBÄTTRINGSKUNSKAP

SÄKER VÅRD

INFORMATIK

FRAMTIDEN

Liber

VÅRDPEDAGOGIK

Margareta Mörling är medförfattare i boken *Vårdpedagogik* (Lepp, Leksell 2017 Liber), vårdens kärnkompetenser från ett pedagogiskt perspektiv.

Kapitlet heter *Möten med personer som är illitterata och har kort skolbakgrund*. I kapitlet ges konkreta tips om vad man bör ha i åtanke i mötet med en patient som saknar skolbakgrund och hur man kan gå till väga för att patienten ska förstå.

Den illitterates bakgrund

GRUPPSAMHÄLLE:

Gruppens gemensamma kunskap räknas

INDIVIDUALISTISKT

SAMHÄLLE:

Den enskilde individens kunskap räknas

Vem kan betraktas som litterat?

Det beror på

- hur samhället ser ut
- vilka krav som ställs
- vem som formulerar kraven
- utifrån vilka kunskaper det görs
- vilka behov som finns

Litteracitet är därför ett relativt begrepp.

Förmedlandet av kunskap
på ett för patienten begripligt sätt
utgör grunden för den egenvård individen själv
eller anhöriga svarar för.

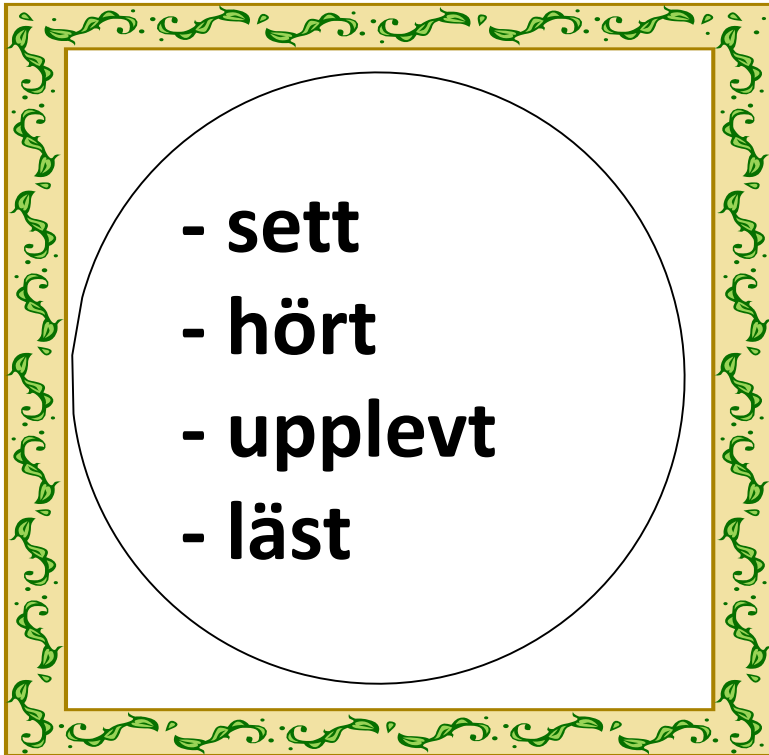
(Berne & Sörman 2005)

Hur kan vårdaren undervisa
en person som är illitterat och
har fått diabetes, så att han/hon förstår?

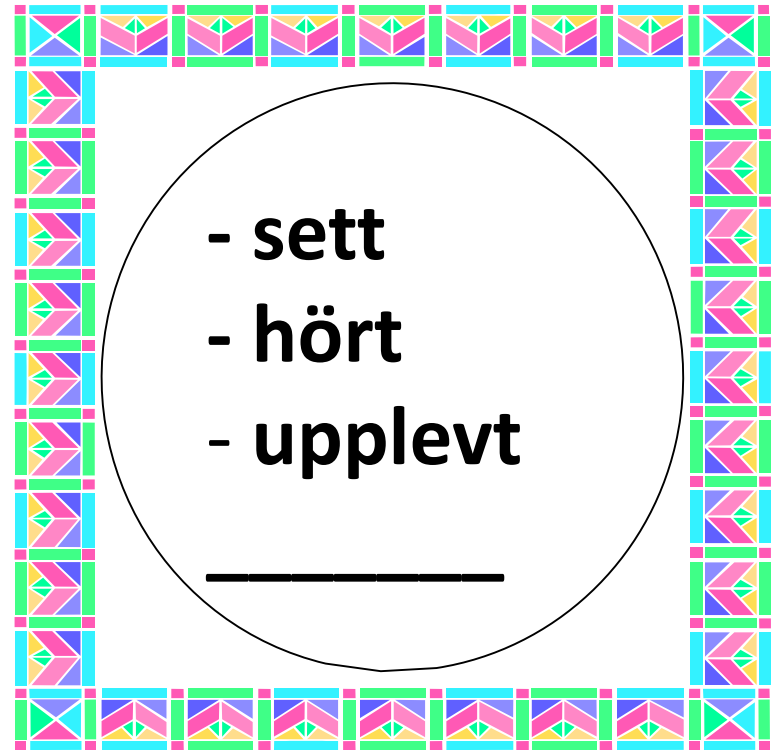
”Om jag vill föra en människa mot ett
bestämt mål,
måste jag först finna henne där hon är
och börja just där...”

(Kierkegaard)

En litterat

En illitterat

ILLITTERAT

- Verklighets- och världsuppfattningen är i hög grad baserad på **erfarenhet**; det **konkreta** och **situationsbundna**.

Litterat: Baserad på erfarenhet **och** studier
Större abstrakt tänkande

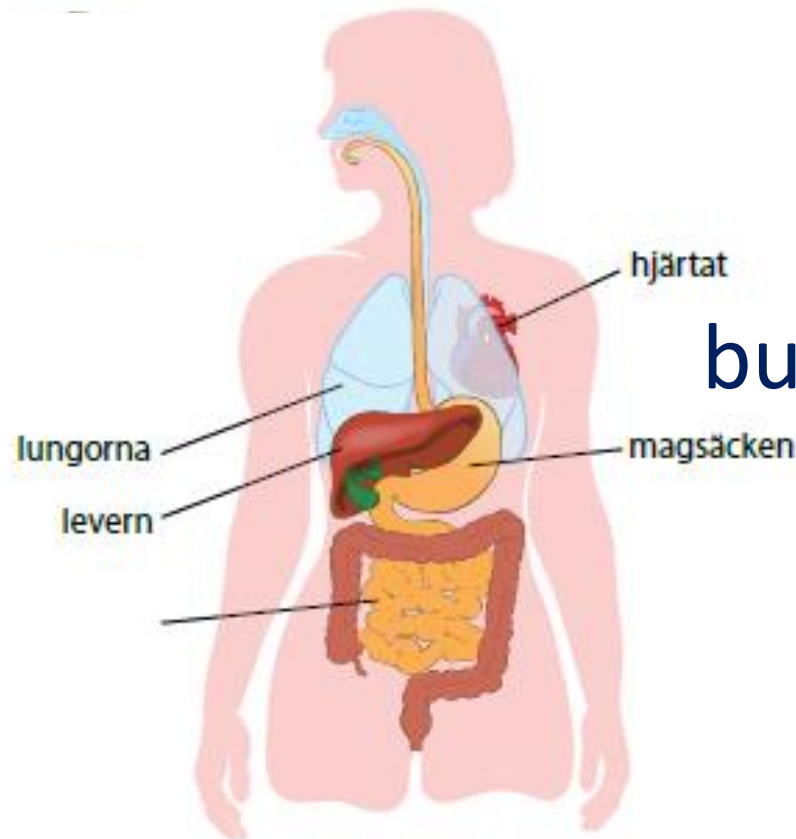
ILLITTERAT

- **Har ett mer familjärt och vardagligt språk**

Litterat: Har tillgång till skrift vilket ger ett större ordförråd (t ex inom olika skolämnen), fler uttryckssätt och fler språkregister

Baskunskap?

cell
kolhydrater
fibrer

bukspottskörtel

Diabetes ...

Vilka viktiga **förkunskaper** kan han/hon sakna?

Hur ska jag förmedla dem?

Hur ska jag ge dem förförståelsen?

Vilket konkret material behöver jag?

ILLITTERAT

- Har enbart tillgång till muntliga informationskällor

Litterat:

Muntliga och skriftliga informationskällor

Information till illitterata

- Ge informationen via modersmålet
- Efter avslutat avsnitt vänd dig till patienten och **be honom/henne att återge** din information på modersmålet (som sedan tolkas till dig) – då ser du vad patienten uppfattat och vad du behöver återupprepa eller förtydliga
- Patienter med ingen/kort skolbakgrund behöver **fler** undervisningstillfällen än litterata, och de bör vara utspridda över en längre tid

Information till illitterata, forts

- Det bör vara ett innehåll som
  - byggs upp
  - repeteras
  - befasts
  - och successivt utökas
- Använd ett enkelt språk
(undvik fackliga termer, även på modersmålet)
- Förutsätt inga förkunskaper
- Fokusera på det väsentliga

Information till illitterata, forts

- Ge information separat till dem som saknar skolbakgrund
(först enskilt och sedan i grupp)

ILLITTERAT

- **Kan vara ovana bildtolkare**

Litterat: Är vana bildtolkare

Bildtolkning

- Tänk efter om det finns svårtolkade detaljer för en ovan bildtolkare.
- Visa och samtala om en bild i taget.
- Avsluta med ensammanställning av bilderna och repetera med hjälp av dem. Bed patienten berätta.
- Spela in informationen på modersmålet med t ex patientens Iphone.

Information till illitterata

Bilder och symboler

- Förutsätt inga förkunskaper t ex när det gäller
  - bildtydandet
  - förståelse av tecken och symboler (t ex pilar)
- Samtala om symbolerna, bilderna...
- Undvik bilder som är svåra att tyda för illitterata
- Använd enbart bilder som **förtydligar** textens budskap

UTGÅ FRÅN DET KONKRETA...

- som vi tillsammans kan se, ta på och gemensamt definiera

Föremål

bild

ett äpple

skrift

Konkretisera

- Från konkret till abstrakt
- Från det kända till det okända
(Kan du berätta för mig vad du vet om diabetes?)
- Från det muntliga till det skriftliga

En illitterat är en människa rik på gåvor och färdigheter som han/hon lärt sig genom att

- iaktta
- lyssna
- imitera
- repetera
- reflektera

Framgångsrik alfabetisering och framgångsrik medicinsk undervisning av illitterata kännetecknas av

- Delaktighet och medansvar
- Meningsfullhet och användbarhet
- Ömsesidig respekt och levande dialog